Skolinspektionen

Beslut

Skövde kommun
skovdekommun@skovde.se

2019-05-16

Dnr 400-2018:7752

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid Eriksdalsskolan 863 i Skövde kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
    a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
    b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
    c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Eriksdalsskolan 863 den 5-6 mars 2019. Besöket genomfördes av Daniel Nilsson och Tobias Thorén. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.[1]

I samband med kvalitetsgranskningen har brister i verksamheten uppmärksammats, som hanteras i särskild ordning, se Tillsynsbeslut 2019-05-16 (dnr 2019:3731).

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det sker en samverkan mellan lärare och att obehöriga lärare ges adekvat handledning.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av att läsa svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det görs en bedömning av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk och att det finns rutiner för detta, såväl när skolan tar emot elever från andra skolor som när eleverna går på skolan. Rektorn behöver också säkerställa att beslut fattas för alla elever som ska läsa svenska som andraspråk när de börjar vid skolenheten.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk endast i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Då detta är en brist hanteras det i särskild ordning.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Rektorn och lärarna måste därför inleda ett utvecklingsarbete för att se till att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

---

[1] Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd 2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185) Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att undervisningen bedrivs av lärare som saknar behörighet att undervisa i ämnet i årskurs 7–9. Det saknas dessutom i nuläget ett system för att se till att obehöriga lärare i svenska som andraspråk får den handledning som krävs. Vidare har rektorn varken säkerställt att eleverna undervisas efter kursplanen i svenska som andraspråk eller att det sker en samverkan i tillräcklig utsträckning mellan undervisande lärare i ämnet. Kunskapsresultat i ämnet har följts upp av rektorn, men har inte analyserat resultatet av uppföljningen med lärarna. Undervisningens kvalitet har delvis följts upp av rektorn genom observationer och samtal med lärare men inte i den omfattningen att det finns underlag för att utveckla undervisningen i ämnet.

Behörighet och kompetensutveckling

Skolan har inga behöriga lärare i svenska som andraspråk för årskurs 7–9. Undervisningen bedrivs av tre legitimerade svensklärare varav en är behörig att undervisa svenska som andraspråk till och med årskurs 3. Rektorn uppger att det är svårt att få tag i behöriga lärare i ämnet. Tjänster har utannonserats och rektorn har också undersökt förutsättningarna för att samarbeta med andra skolor i kommunen kring svenska som andraspråk.

Under början av vårterminen 2019 slutade en lärare som undervisade i svenska som andraspråk på skolan. Tillträdande lärare fick då gå bredvid under en månad innan den förra läraren slutade. Den nya läraren läser nu för att få behörighet i svenska som andraspråk. Det genomförs i övrigt inga specifika utbildningsinsatser för lärarna i ämnet, förutom att en av lärarna var på en föreläsning i svenska som andraspråk under föregående läsår. Vidare pågår det ett övergripande fortbildningsprojekt kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt på skolan i vilket all personal deltar. Skolan deltar även i Skolverkets arbete med samverkan för bästa skola. I nuläget får lärarna stöd av skolans specialpedagog som är behörig i svenska som andraspråk, men detta är inte organiserat. Kommunnätverk för lärare i ämnet saknas.

Organisering

Undervisningen ges i separata undervisningsgrupper eller i samlad klass[2]. Elever som läser svenska som andraspråk i separata undervisningsgrupper får undervisning enligt kursplanen i svenska som andraspråk. Alla elever som läser i samlad klass med elever som läser ämnet svenska får dock inte en undervisning i enlighet med rätt kursplan; de undervisas i stället efter kursplanen i svenska. Att elever inte får undervisning efter rätt kursplan är en brist. Skolinspektionen har därför upprättat ett separat tillsynsbeslut.

Utveckling av ämnet

Kunskapsresultaten i alla ämnen följdes upp och analyserades vårterminen 2018 i samband med en analys inom Samverkan för bästa skola. Skolan har inte gjort några fler uppföljningar eller analyser efter det. I samband med analysen av kunskapsresultaten drogs inga specifika slutsatser för ämnet svenska som andraspråk men för skolan i stort sågs ett behov av att göra undervisningen mer tillgänglig för pojkar. Rektorns uppfattning är dock att kunskapsresultaten i svenska som andraspråk generellt sett är för låga, samt att pojkars resultat är lägre än flickors. Rektorn berättar att majoriteten av de elever som har underkänt betyg (F) är nyanlända. Diskussioner kring elevers måluppfyllelse sker som regel i arbetslagen men lärarna som undervisar i svenska som andraspråk har inte gemensamt diskuterat elevernas kunskapsresultat. Det har gjorts övergripande analyser på skolan av skillnader i pojkar och flickors kunskapsresultat men det har inte gjorts specifikt för svenska som andraspråk. Diskussioner kring eventuella könsmönster i undervisningen såsom om pojkars respektive flickors talutrymme skiljer sig åt, har inte heller förts.

Rektorn har regelbundet samtal med alla lärare kring deras undervisning men någon särskild uppföljning av undervisningens kvalitet i svenska som andraspråk har inte gjorts. Rektorn har ingen kännedom om i vilken omfattning undervisningen utgår från ämnets centrala innehåll. Rektorn berättar att han inte har en klar bild i dagsläget av kvaliteten på undervisningen i de separata grupperna i svenska som andraspråk. Två av tre lärare har fått lektionsbesök av rektorn det senaste läsåret men inriktningen var inte hur läraren specifikt undervisar i ämnet. Undervisningsutvärderingar för att ta reda på vad eleverna tycker om undervisningen görs inte heller på skolan.

Granskningen visar inget annat än att ämnet har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen, till exempel svenska. Lärarnas uppfattning är att eleverna är nöjda med undervisningen, vilket även bekräftas av eleverna.

Lärarna samverkar kring bedömning i ämnet svenska som andraspråk och vid rättning av nationella prov. I övrigt sker samverkan i liten utsträckning. Det finns exempelvis ingen gemensam planering för svenska som andraspråk som lärarna använder. I nuläget finns inte någon samverkan med andra ämnen. Samverkan sker framförallt vid ämnesträffar, tre gånger per termin, där fokus främst är på hur skolan ska arbeta med språkutvecklande arbetssätt. Rektorn har ingen kännedom om lärarna planerar tillsammans och i vilken utsträckning, ej heller om det förekommer någon samplanering mellan svenska och svenska som andraspråk.

[2] Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska. Med separat undervisning menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs separat från undervisningen i ämnet svenska i egen undervisningsgrupp.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att det sker en samverkan mellan lärare och att obehöriga lärare ges adekvat handledning.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver förbättra förutsättningarna för en kvalitativ undervisning i svenska som andraspråk. Det handlar om att obehöriga lärare behöver ges handledning samt att rektorn ser till att lärare i högre utsträckning samverkar kring hur undervisningen bedrivs.

Av skollagen framgår att huvudmannen ska se till att personalen vid skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att säkerställa att obehöriga lärare ges handledning samt att lärarna i högre utsträckning ges möjlighet att samverka kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Mot bakgrund av att undervisning i svenska som andraspråk delvis förutsätter en annan didaktik är det viktigt att rektorn säkerställer att lärare som saknar behörighet får handledning i sin undervisning. Skolan saknar i nuläget behöriga lärare i ämnet för årskurs 7–9. En lärare läser emellertid för att få behörighet i ämnet. Den lärare som nyligen började undervisa på skolan fick visserligen under sin första månad handledning av läraren som skulle sluta. I nuläget saknas dock planering för hur fortsatt handledning kommer att se ut för lärarna som är obehöriga i ämnet. Tid finns avsatt för ämnesträffar men lärare behöver i högre utsträckning samverka kring planering, genomförande och uppföljning av undervisning i svenska som andraspråk. Exempelvis uppger lärarna att det behöver tydliggöras för eleverna vilka skillnaderna är mellan svenska som andraspråk avseende innehåll och bedömning. Genom en strukturerad samverkan kring undervisning och bedömning i svenska som andraspråk kan förutsättningar skapas för att den samlade kompetensen kan utnyttjas och att goda exempel kan spridas på skolan. Det skapar också förutsättningar för att obehöriga lärare ska få handledning och stöd av behöriga lärare.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det inte görs en individuell bedömning av elevers behov av att läsa ämnet när de börjar i

årskurs 7. För nyanlända elever görs dock en behovsbedömning centralt på kommunens mottagningsenhet (MME), om en elev ska läsa svenska som andraspråk. Rektorn fattar endast beslut för de elever som inte tidigare undervisats i ämnet. Vidare saknas det också en praxis och rutiner kring bedömning om en elevs behov av ämnet kvarstår över tid.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

Beslut om att en elev ska läsa svenska som andraspråk fattas av rektorn. Om en elev som börjar på skolan redan har ett beslut om att läsa svenska som andraspråk från sin tidigare skola så fattar rektorn inte ett nytt beslut. Nyanlända elever kartläggs på MME och vid överlämningsmötet med MME får skolan ta del av kartläggningen som ligger till grund för bedömningen. Om eleven kommer från en annan skola är skolans specialpedagog, som också är behörig lärare i svenska som andraspråk, ansvarig för att samla in underlag och ha samtal med läraren som ska undervisa eleven. Rektorns beslut om en elev ska läsa svenska som andraspråk är framförallt baserat på vad eleven har läst på sin tidigare skola, alternativt vad MME:s kartläggning visat. Skolan använder inte några etablerade metoder eller verktyg, såsom Skolverkets bedömningsmaterial, för hur bedömningen ska gå till om en elev ska läsa eller fortsätta läsa svenska som andraspråk. Det har inte förekommit under rektorns tid på skolan (1,5 år) att en elev har bytt från svenska som andraspråk till svenska. Det finns inte heller tydliga rutiner för omprövning av en elevs behov av svenska som andraspråk. I nuläget har 20 procent av eleverna läst svenska som andraspråk mer än fem år vid skolenheten. Enligt lärarna saknas också en samsyn kring vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk. Dock berättar lärarna att de just nu undersöker om en elev ska byta från svenska som andraspråk till svenska. Elevhälsan är involverad i detta ärende.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att det görs en bedömning av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk och att det finns rutiner för detta, såväl när skolan tar emot elever från andra skolor som när eleverna går på skolan. Rektorn behöver också säkerställa att beslut fattas för alla elever som ska läsa svenska som andraspråk när de börjar vid skolenheten.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa rutiner som säkerställer att det görs en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av att läsa svenska som andraspråk. Det handlar både om att bedöma om en elev behöver läsa ämnet och att kontinuerligt bedöma om behovet kvarstår. Rektorn behöver också säkerställa att beslut fattas för alla elever som ska läsa svenska som andraspråk när de börjar vid skolenheten.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tar fram rutiner för hur och när behovsbedömningar ska göras och att bedömningarna görs utifrån beprövade metoder. Vidare ska rektorn säkerställa att beslut fattas om att en elev ska läsa svenska som andraspråk. Av skolförfattningarna framgår det inte hur länge en elev ska följa kursplanen i svenska som andraspråk, eller på vilka grunder man kan avgöra om en elev ska byta till svenska. Det som avgör är formuleringen ”om det behövs”. Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av

elevens hela språk göras, till exempel genom en performansanalys. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk så när tanke och språk är på samma nivå kanske det är så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.[3]

Skolans specialpedagog samlar in underlag från avlämnande skola för elever som har läst svenska som andraspråk. Detta material ligger sedan till grund för beslutet. Dock saknas rutiner på skolenheten för hur behovsbedömningen ska göras av om en elev ska läsa eller fortsätta läsa svenska som andraspråk på skolenheten. Vidare fattar inte rektorn beslut för alla elever som ska läsa svenska som andraspråk när de börjar vid skolenheten.

Andelen elever som läst svenska som andraspråk mer än fem år är enligt skolans statistik ca 20 procent. Forskning pekar på att det tar fem år att utveckla ett välfungerande skolspråk[4]. I och med att det finns elever på skolan som har läst svenska som andraspråk i mer än fem år kan det innebära att det finns elever som bättre skulle gynnas av att läsa svenska istället. Det är därför viktigt att kontinuerligt bedöma om elevens behov av att läsa ämnet kvarstår. Det är också viktigt att behovsbedömningar görs utifrån beprövade metoder, till exempel Skolverkets material *Språket på väg*.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk endast i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att det förekommer att elever som läser svenska som andraspråk i samlad klass inte får en undervisning i enlighet med kursplanen. Granskningen visar samtidigt inget annat än att elever som läser svenska som andraspråk i separata undervisningsgrupper följer kursplanen för svenska som andraspråk.

Undervisningens innehåll

Läraren som undervisar i separata undervisningsgrupper i svenska som andraspråk stämmer kontinuerligt av sin planering mot det centrala innehållet i kursplanen. Läraren har också den förra lärarens planering som stöd vilken utgår från det centrala innehållet i kursplanen. En annan lärare som undervisar i samlade klasser berättar att hen lägger till eller tar bort delar så att kursinnehållet ska stämma överens med innehållet i svenska som andraspråk. Exempelvis kan det handla om att elever får göra språkjämförelser med sitt modersmål eller träna på idiomatiska uttryck.

---

[3] Nationellt centrum för svenska som andraspråk; https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andraspr%C3%A5k-1.107734

[4] Cummins, J. (1996). *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society*. Ontario: California Association for bilingual education.

Lärarnas planeringar för ämnet svenska som andraspråk skiljer sig avseende struktur och utförlighet. I vissa planeringar syns andraspråksperspektivet i form av uttalsträning och arbete med idiomatiska uttryck medan det i andra planeringar saknas. Lärarna uppger att det inte finns någon gemensam planering för svenska som andraspråk som alla lärare använder, något som lärarna efterlyser. Vidare uppger elever att det är otydligt vad skillnaderna är mellan svenska som andraspråk och svenska avseende både innehåll och bedömning.

När det gäller eleverna som läser svenska som andraspråk i samlade klasser utgår inte undervisningen från hela det centrala innehållet. Som framgår ovan hanteras detta i särskild ordning och grunderna för bedömningen framgår av tillsynsbeslutet.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömning är att undervisningen som bedrivs i separata grupper i hög utsträckning utgår från ett andraspråksperspektiv. Eleverna ges där också den stöttning som de behöver för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanade. Däremot saknas ett andraspråksperspektiv i vissa klasser i den undervisning som bedrivs integrerat med ämnet svenska. Som framgår ovan omfattar inte heller den undervisningen hela det centrala innehållet. Vidare visar granskningen inget annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Dock konstaterar Skolinspektionen att det finns olika uppfattningar om detta på skolan.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen som bedrivs separat utgår från ett andraspråksperspektiv. Flera av framgångsfaktorerna för andraspråksinlärning kännetecknar undervisningen. I undervisningen pratar läraren om språket och eleverna får träna sitt metaspråk, och jämförelser görs mellan svenska språkets uppbyggnad och elevernas modersmål. Eleverna ges också möjlighet att använda sitt starkaste språk, till exempel för att förstå ord eller texter eller om de behöver hjälpa en annan elev. Undervisningen har också ett tydligt fokus på inlärning av ord. Det kan handla om ord relaterade till ett visst tema, svårstavade eller mer vardagliga ord.

Undervisningen i samlad klass saknar i vissa klasser ett medvetet andraspråksperspektiv. Visserligen framhåller lärarna att andraspråksperspektivet är tydligt i alla ämnen sedan skolan börjat arbeta med ett mer språkutvecklande arbetssätt. Skolan arbetar exempelvis aktivt med skrivmallar som stöd inför skrivuppgifter, tydliga instruktioner samt möjlighet

till samtal i mindre grupper innan det individuella skrivandet ska börja. Men samtidigt förkommer, vilket nämnts ovan, att vissa elever får samma undervisning som de elever som läser svenska. I exempelvis samlade klasser beskriver en lärare att hen som ensam lärare inte har möjligheten att arbeta med jämförelser mellan elevens eget modersmål och svenskan, för att träna elevens metaspråk. Läraren har inte heller möjligheten att träna exempelvis ordning med suffix och prefix vilket är kursinnehåll i svenska som andraspråk.

Undervisningens nivå

Undervisningen är kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. Lärarna uppger att för elever som läser i samlade klasser är det samma nivå på undervisningen som för elever som läser svenska. Skillnaden är bara att elever som läser svenska som andraspråk får mer stöd och hjälp under lektionerna. I undervisningen i separata undervisningsgrupper försöker läraren anpassa undervisningen så att den är utmanande för alla elever. Böcker som läses passar elevernas ålder. Läraren arbetar med planerad stöttning såsom att läraren i förväg har planerat hur eleverna ska få arbeta med en text av mer kognitivt krävande karaktär. Alla elever som läser svenska som andraspråk får läxor precis som övriga elever. Lärarna arbetar med muntlig och skriftlig återkoppling till eleverna så att de vet vad de behöver utveckla i förhållande till kunskapskraven. Lärarna känner till elevernas mål i ämnet då eleverna har skrivit ned detta och gett till läraren i början av terminen.

Skolinspektionens konstaterar att det finns olika uppfattningar på skolan om elever oberoende av könstillhörighet har lika möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Vissa elever upplever att pojkar ges större talutrymme i klassrummet medan andra elever inte upplever någon skillnad. Lärare uppger att i samlade klasser med svenska är det vissa pojkar som tar stort utrymme medan flickor är mer tystlåtna. Några undersökningar av elevers talutrymme i klassrummet har inte gjorts men lärarna ger exempel på metoder för att styra talutrymmet, såsom bikupor eller aktiv fördelning av ordet. Rektorn konstaterar att bemötandet av flickor och pojkar skiljer sig åt och att lärare ställer högre krav på flickor än pojkar. Samtidigt framhåller rektorn att detta är ett område som skolan arbetar med, exempelvis hur undervisningen bättre ska anpassas så den passar både pojkar och flickor.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

Skolinspektionen bedömer att lärare som undervisar i svenska som andraspråk i samlade klasser med svenska behöver planera och genomföra undervisningen utifrån vad vetenskap och beprövad erfarenhet visat är framgångsrikt vid andraspråksinlärning. Granskningen visar att det finns lärare som undervisar svenska som andraspråk i samlade klasser som inte planerar och genomför undervisningen utifrån detta perspektiv.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt skolförordningen ska eleverna ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav

som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av kursplanen för svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess uttal, ord och begrepp samt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att välja och använda språkliga strategier.

Skolinspektionen rekommenderar att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk strukturerat planerar och genomför undervisningen utifrån framgångsfaktorer vid andraspråksinlärning. Granskningen visar att det finns lärare som undervisar elever i svenska som andraspråk i samlad klass som planerar och genomför undervisningen på samma sätt för dessa elever som för dem som läser svenska. Forskning visar att det finns såväl likheter som skillnader mellan att utveckla ett första- och ett andraspråk. Att utveckla ord- och begreppsförråd är viktigast inledningsvis i både första- och andraspråksinlärning, att förstå böjningsformer och meningsbyggnad kommer senare. Men det finns också mycket som skiljer dessa båda språkutvecklingsprocesser, och särskilt om man redan utvecklat ett språk innan andraspråket ska läras in. Att vara medveten om och att planera undervisningen utifrån ett andraspråksperspektiv är därför särskilt viktigt när eleverna är i grundskoleåldern, eftersom de redan har ett starkt språk.[5]

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen
5 kap. 2 § skolförordningen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter och uppmuntras att kommunicera i tal och skrift. Detta är en del i skolans medvetna arbete med språkutvecklande arbetssätt. Att det skulle finnas någon skillnad avseende elevers möjligheter att kommunicera på svenska beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

I planering och genomförandet av undervisning finns ett medvetet fokus på att eleverna ska få rika tillfällen att kommunicera på svenska. Detta är en del i skolans övergripande arbete med språkutvecklande arbetssätt vilket ska bidra till att eleverna ges fler möjligheter och bättre förutsättningar att kommunicera under lektionerna. Exempelvis är diskussion i bikupor en metod som ofta används eller att elever får diskutera innan de ska

[5] Skolverket (2012), Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, s. 114 ff.

skriva något. Exempel ges från samlade klasser med svenska där läraren på olika sätt uppmuntrar eleverna att använda språkliga strategier. I de separata undervisningsgrupperna i svenska som andraspråk arbetar läraren ofta med gruppdiskussioner utifrån olika texter. Läraren berättar att hen arbetar medvetet med elever som vanligtvis är tysta så att ämnen som diskuteras engagerar alla elever. När elever redovisar muntligt får övriga elever anteckna frågor på skrivtavlor. Det är ett sätt att få alla elever involverade i efterföljande diskussion. Observationer i separata undervisningsgrupper visar också hur läraren försöker få med alla elever i de diskussioner som förs. Läraren uppmärksammar elever som är tysta och elever ges tid att formulera sig.

Lärarna berättar att de försöker planera in moment av tal, läsning och skrivande på lektionerna. I de samlade klasserna arbetar alla elever just nu med muntliga föredrag som efterföljs av gruppdiskussioner där en elev ska agera samtalsledare. Vid dessa övningar deltar alla elever i gruppdiskussionerna. Vid observerade lektioner kunde inga skillnader iakttas avseende talutrymme för elever som läser svenska som andraspråk i förhållande till elever som läser ämnet svenska. Eleverna uppger också att de får rika möjligheter att prata svenska på lektionerna. Lärarna uppger att det är medvetna om att låta eleverna tala utan alltför stora krav på språklig korrekthet.

Eleverna ges också många möjligheter att öva sig att skriva svenska på lektionerna. Utgångspunkten är ofta ett modellerande arbetssätt där läraren tillsammans med eleverna studerar genretypiska drag för att sedan få skriva en egen text, exempelvis har eleverna arbetat med reportage och noveller. Eleverna får också skrivmallar och exempeltexter som stöd vid skrivandet. I skrivmallarna framgår vilka ord som är typiska för vissa texter samt exempel på hur meningar kan inledas. Metoden är den samma oavsett om elever läser svenska som andraspråk eller svenska. Att läsa, skriva och prata upplever eleverna finns med i alla arbetsområden.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 17 februari 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Enhetschef
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Tobias Thorén

Utredare
Signerat av: Tobias Thoren

I handläggningen av ärendet har även utredarna Hanna Antonsson, Hans-Göran Arvidsson och Annika Welinder medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Eriksdalsskolan har 30 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7–9. Det finns inga elever som läser svenska som andraspråk inom ramen för prioriterad timplan. Förberedelseklass finns inte. Undervisning i svenska som andraspråk sker dels som separat undervisningsgrupp, dels integrerat med svenska i samlad klass. I separata undervisningsgrupper läser eleverna årskursblandat. Undervisning i klassrummet bedrivs av en lärare. Planeringen av ämnet sker främst av respektive lärare men det finns också en gemensam övergripande planering.

Det är tre lärare som undervisar svenska som andraspråk. Alla tre lärare är legitimerade men saknar behörighet att undervisa svenska som andraspråk i årskurs 7–9. En av lärarna håller på att läsa för att få behörighet i ämnet.